

SHABBAT HAGADOL 5780

RABBI BARUCH TAUB

1) GEMARA BRACHOT 39b

אמר רב פפא: הכל מודים בקפסח, נשמנית פרוסה בתוך שלמה ובוצע. מאי טעמא? — "לקחם עני" כתיב

This resolution is reinforced in a unique case, as **Rav Pappa said: Everyone agrees that while fulfilling the mitzva of eating *matza* on Passover, one places the piece inside the whole and breaks. What is the reason?** With regard to *matza* the phrase “**Bread of affliction**” (Deuteronomy 16:3) **is written**, and the poor typically eat their bread in pieces. Therefore, eating *matza* on Passover evening, the broken *matza* is also significant.

2) GEMARA PESACHIM 115a

אמר שמואל לחם עוני כתיב לחם שעונין עליו דברים תניא נמי הכי לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה דבר אחר לחם עוני עני כתיב מה עני שדרכו בפרוסה

אף כאן בפרוסה

Shmuel said that the phrase: “The bread of affliction [*lehem oni*]” (Deuteronomy 16:3) means bread over which one answers [*onim*] matters, i.e., one recites the Haggadah over *matza*. That was also taught in a *baraita*: *Lehem oni* is bread over which one answers many matters. Alternatively, in the verse, “*lehem oni*” is actually written without a vav, which means a poor person. Just as it is the manner of a poor person to eat a piece of bread, for lack of a whole loaf, so too, here he should use a piece of *matza*.

3) RASHI

רש"י מסכת פסחים דף קטז עמוד א

אף כאן בפרוסה - לברך על אכילת מצה ושתי שלימות מייתי, משום ברכת המוציא, דלא גרע משאר ימים טובים שצריך לבצוע על שתי ככרות שלימות, ובצוע מאחת מהשלימות

4) SHULCHAN ARUCH ORACH CHAYIM 473:6

ויקח מצה (נז) האמצעית כ ויבצענה לשתים, (נח) כא ויתן חציה לאחד מהמסובין לשומרה לאפיקומן ונותנין אותה (נט) כב תחת המפה, וחציה השני ישים בין שתי השלימות (ס) כג ויגביה הקערה שיש בה המצות ויאמר: (סא) כד הא לחמא עניא, עד <ט> מה נשתנה

5) MISHNA BERURA

(נז) האמצעית ויבצענה לשתים - כדי [עא] לקיים מה שקראה הכתוב לחם עוני ודרכו של עני בפרוסה [עב] ואמר: האמצעית כי ברכת אכילת מצה העיקר עלה קאי וברכת המוציא שמברך מתחלה קאי על העליונה המונחת לפניו

(נח) ויתן חציה וכו' - כדי [עג] ששתי אכילות שאוכל לשם מצה יהא בפרוסה וטוב שאותו חלק יהיה יותר גדול [אחרונים]:

6) RAMBAM CHOMETZ U'MATZA 8:6

ואחר כך מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו שניה שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה, ולוקח שני ריקקין ו חולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם ומברך המוציא לחם מן הארץ, ומפני מה אינו מברך על שתי ככרות כשאר ימים טובים משום שנאמר +דברים ט"ז+ לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה

Afterwards, he recites the blessing, *al netilat yadayim*, and washes his hands a second time, for he diverted his attention [from his hands] during the time he was reciting the Haggadah. He takes two cakes [of matzah], divides one of them, places the broken half inside the whole [cake] and recites the blessing, *hamotzi lechem min ha'aretz*. Why does he not recite a blessing on two loaves, as on other festivals? because [Deuteronomy 16:3] states "the bread of poverty." Just as a poor man is accustomed to eating a broken [loaf], so, too, a broken loaf should be used. Afterwards, he wraps matzah and maror together as one, dips it in *charoset* and recites the blessing: Blessed are You, God, our Lord, King of the universe, who has sanctified us with His commandments and commanded us regarding the eating of matzah and bitter herbs and eats

them. If he eats matzah separately and maror separately, he recites a blessing for the former in its own right and the latter in its own right.

7) SHULCHAN ARUCH HARAV 473:36

ומקצתה השני צריך להחזירו לקערה וליתן אותו בתוך שתי מצות השלמות כדי לומר עליו ההגדה לפי שצריך לומר ההגדה על מצה הראוי לצאת בה ידי חובתו שנאמר תאכל עליו מצות לחם עוני ודרשו חכמים שעונין עליו דברים הרבה ומתוך שנאמר לחם עני חסר וא"ו דרשו חכמים לחם עני מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה שהמצה שיוצא בה ידי חובתו לא תהיה שלימה אלא פרוסה ועליה יאמר ההגדה (ובסימן תע"ה יתבאר למה משימין אותו בתוך שתי השלימות).

8) HALICHOS SHLOMO

חציית המצה-שהיא כדי לקיים מצות האכילה במצה פרוסה – מיד לאחר הקידוש נראה שהיא גם כדי להורות שמתעסקים אנו כבר בצרכי האכילה ושגם ההגדה היא מצרכי האכילה ואין כאן הפסק בין קידוש לסעודה

9) TESHUVOT MEISHAV DAVAR 1:21

אבל אם בא לפניו פרוס מיקרי שפיר לחם ולמה זה הדבר דומה להא דאיתא בב"ק (ע"ח) מי שגנב ומכר חוץ מא' ממאה שבו לא מיקרי ומכרו כולו ותניא התם דהגונב את המקוטעות כו' חייב דמ"מ שור מקרי אלא שאם גנב כולו וחסר אבר אחד ממכירתו לא מיקרי ומכרו כולו אלמא דשם שור קאי נמי אחסר רק אם החסיר ממנו אז לא נקרא כולו, ה"נ שם לחם מיקרי גם פרוסה,

10) RAMBAM CHOMETZ U'MATZA 8:9

ואחר כך נמשך בסעודה ואוכל כל מה שהוא רוצה לאכול ושותה כל מה שהוא רוצה לשתות, ובאחרונה אוכל י מבשר הפסח אפילו כזית ואינו טועם אחריו כלל, ובזמן הזה אוכל כזית מצה ואינו טועם אחריה כלום, כדי שיהיה הפסק סעודתו וטעם בשר הפסח או המצה בפיו שאכילתן היא המצוה

Afterwards, one continues the meal, eating whatever one desires to eat and drinking whatever one desires to drink. At its conclusion, one eats from the Paschal sacrifice, even [as small a portion as] a כזית, and does not taste anything afterwards. At present, one eats a כזית of matzah and does not taste anything afterwards, so that, after the completion of the meal, the taste of the meat of the Paschal sacrifice or the matzah will [remain] in one's mouth, for eating them is the mitzvah

11) HAGADAT HAGERSHUNI

והרמב"ם סבר נוטל שלם ופרוסה ומשמע שדין מה דרכו של עני בפרוסה הוא דין שעושה לחם משנה על פרוסה וא"כ לא שייך לקיים מה דרכו של עני בפרוסה קודם המוציא.

12) BACH ORACH CHAYIM 473:11

יא ויקח המצה האמצעית ויבצענה לשנים. כ"כ הרא"ש וכ"כ בהגהות מיימוניות (סוף פ"ה אות ז) בסדר מהר"ם ושכן פירש ראבי"ה (סי' תקכה עמ' 157) ודלא כמ"ש בסמ"ג וברוקח דבוצע העליונה היא הראשונה משום דאין מעבירין על המצות (עי' יומא לג א וש"נ) דאדרבה המצוה הראשונה שהוא לברך ברכת המוציא היא על הראשונה

13) MORDECHAI

ורבינו אבי העזרי כתב שבוצע האמצעית ושומר חציה לאפיקומן והא ליכא למימר יבצע העליונה משום דאין מעבירין על המצות (לעיל סד ב) דאין מצוה בשבירת מצה לשנים

14) BEREISHIT CHAPTER 1

(ד) וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך

(ז) ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי כן

(טז) ויעש אלהים את שני המארות הגדלים את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים

(יז) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ

(יח) ולמשל ביום ובלילה ולהבדיל בין האור ובין החשך וירא אלהים כי טוב

15) BEREISHIT CHAPTER 15

(ט) ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגוזל

(י) ויקח לו את כל אלה ויבחר אתם בתוך ויתן איש בתרו לקראת רעהו ואת הצפר לא בחר

16) SHEMOT CHAPTER 24

(ד) ויכתב משה את כל דברי יקוק וישכם בבקר ויבן מזבחה תחת ההר ושתיים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל

(ה) וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו ויזבחו זבחים שלמים ליקוק פרים

(ו) ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחצי הדם זרק על המזבח

ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחצי הדם זרק על המזבח

17) RASHI

(ו) ויקח משה חצי הדם - מי חלקו, מלאך בא וחלקו

18) DA'AT ZKAINIM SHEMOT 12:2

(ח) ואכלו את הבשר. לכך נהגו העם לעשות בליל פסח שלש מצות זכר לשלש סאין שאמר מהרי שלש סאים ופסח היה. ויש אומר זכר לשלשה אבות ובציעתה זכר לקריעת ים סוף וירדן שנבקע בפסח

19) SHEMOT CHAPTER 14

(כא) ויש משה את ידו על הים ויולך יקוק את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים

20) MIDRASH

רבי יהודה בר סימון פתח (תהלים סח) אלהים מושיב יחידיים ביתה, מטרונה שאלה את ר' יוסי בר חלפתא אמרה לו לכמה ימים ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו אמר לה לששת ימים כדכתיב (שמות כ) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, אמרה לו מה הוא עושה מאותה שעה ועד עכשיו, אמר לה הקדוש ברוך הוא יושב ומזווג זיווגים בתו של פלוני לפלוני, אשתו של פלוני לפלוני, ממנו של פלוני לפלוני, אמרה לו ודא הוא אומנתיה אף אני יכולה לעשות כן כמה עבדים כמה שפחות יש לי לשעה קלה אני יכולה לזווגן, אמר לה אם קלה היא בעיניך, קשה היא לפני הקדוש ברוך הוא כקריעת ים סוף

[The following dialogue, one of many, is reported in the name of R. Yosi ben Halafta, one of the Mishnah's most prominent sages, and an unnamed Roman woman of rank.] Rabbi Yehudah bar Simon began: "God returns the solitary ones homeward" (Psalms 58:7). A Roman Matron asked Rabbi Yosi ben Halafta, "In how many days did God create the world?" He said, "In six, as it is said, 'Since six days God made...' (Exodus 20:11) "And since then," she asked, "what has God been doing?" "God sits [on the Heavenly Throne] and makes matches: the daughter of this one to that one, the wife [i.e. widow] of this one to that one, the money of this one to that one," responded R. Yosi. "And for merely this you believe in Him!" she said. "Even I can do that. I have many slaves, both male and female. In no time at all, I can match them for marriage." R. Yosi, "Though this may be an easy thing for you to do, for God it is as difficult as splitting the Sea of Reeds."

21) SHEMOT CHAPTER 32

(יט) ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת ויחר אף משה וישלך מידו מידיו את הלחת וישבר אתם תחת ההר

22) MIDRASH TANCHUMA

[ו] לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו (דברים כט יא). שלש בריתות כרת הקדוש ברוך הוא להם לישראל, אחת כשיצאו ממצרים, ואחת כשעמדו לפני הר סיני, (ואחת בחורב), ואחת כאן, ולמה כרת עמהן כאן, מפני שאותה שכרת עמהם (בשלוה) [בטלוח] ואמרו אלה אלהיך ישראל (שמות לב ד), לפיכך חזר וכרת עמהם בחורב

TO ENTER INTO THE COVENANT WITH THE LORD YOUR GOD, EVEN THROUGH HIS OATH. Three covenants did the Holy One make with Israel: one when they came out of Egypt, one when they stood before Mount Sinai, and one here.⁷ *Tanh., Deut. 8:3*. But why did he make a covenant with them here? Because they had revoked the one which he had made with them on Sinai, when they said (of the Golden Calf in Exod. 32:4): THIS IS YOUR GOD, O ISRAEL.

23) SHEMOT CHAPTER 34

(י) ויאמר הנה אנכי כרת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים: וראה כל העם אשר אתה בקרבם את מעשה יקוק כי נורא הוא אשר אני עשה עמך

10 And He said: "Behold! I will form a covenant; in the presence of all your people, I will make distinctions such as have not been created upon all the earth and among all the nations, and all the people in whose midst you are shall see the work of the Lord how awe inspiring it is that which I will perform with you.

24)SEFORNO

(י) הנה אנכי כורת ברית. להיות בקרבכם, כאמרם גלו לבבל שכינה עמהם, גלו לעילם שכינה עמהם, גלו לאדום שכינה עמהם (מגילה כט א):

הנה אנכי כורת ברית, to be in your midst. “when the Jewish people were exiled to Babylonia the presence of the Lord was “exiled” together with them, i.e. accompanied them; when they were exiled to Eylam the same was true. Even when they were exiled to Edom (by the Romans) this remained true.

25)RASHI

רש"י דברים פרק לד פסוק יב

לעיני כל ישראל - שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר (לעיל ט, יז) ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקדוש ברוך הוא לדעתו, שנאמר (שמות לד, א) אשר שברת, יישר כחך ששברת

[WHICH MOSES SHOWED] BEFORE THE EYES OF ALL ISRAEL — This refers to the fact that his heart inspired him to shatter the Tablets before their eyes, as it is said, (Deuteronomy 9:17) “And I broke them before your eyes” ([Sifrei Devarim 357:45](#)), and the opinion of the Holy One, blessed be He, regarding this action agreed with his opinion, as it is stated that God said of the Tablets, (Exodus 34:1) "אשר שברת" "Which you have broken", [which implies] "May your strength be fitting (יישר); an expression of thanks and congratulation) because you have broken them" ([Yevamot 62a](#); [Shabbat 87a](#)).